

האזורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, כ"ב תמוז התשפ"ו

חולין ס"ח – עובר וחלקי עובר, שיצאו לפני שחיטת הבהמה

שאלות:

1. אורי הוטרינר חתך לפרה את הטחול בתוך בטנה האם הטחול יהיה מותר באכילה?

היתר עובר בשחיטת האם

- המשנה פותחת את הפרק הרביעי ("בהמה המקשה") בדיני עובר שמציץ מחוץ לרחם בשעת הלידה:
 - בהמה שמתחילה ללדת בשעת השחיטה, ובלידה העובר הוציא את ידו מחוץ לרחם והחזירה פנימה לפני השחיטה – העובר מותר באכילה לאחר שחיטת אמו (מכיוון שהוצאת יד לא נחשבת כלידה).
 - אבל אם העובר הוציא את ראשו, אפילו אם החזיר אותו אחר כך פנימה – הוא נחשב כילוד גמור, ושחיטת אמו לא מתירה אותו. הוא טעון שחיטה לעצמו, ואם הוא מת אפילו בבטן – דינו כנבילה.
 - מי שחותר חתיכה מן העובר בעודו במעי אמו והשאיר את החתיכה בפנים – החתיכה מותרת באכילה בשחיטת האם.
 - אבל מי שחותר מן הטחול או מן הכליות של הבהמה עצמה, והשאיר את החתיכות בפנים, למרות שזה לא הופך אותה לטריפה – החתיכות אסורות באכילה, מפני שהן חלק מגוף הבהמה שלא ניתן בשחיטה לאחר שנחתך (והוא בגדר "אבר מן החי").
 - הכלל הוא: שדבר שהוא חלק מגופה של הבהמה אסור, ודבר שאינו גופה (העובר) – מותר.
2. עובר שהוציא את ידו מהרחם לפני השחיטה, והחזיר אותה, היד תהיה מותרת בשחיטת האם?

יד העובר שיצאה

- **רב יהודה אמר בשם רב:** שלמרות שהעובר מותר באכילה בשחיטת אמו, היד של העובר שיצאה מחוץ לרחם – אסורה באכילה לעולם, אפילו אם הוחזרה פנימה קודם לשחיטה.
- האיסור נלמד מהפסוק: "וּבֶשֶׁר בְּשֶׁדָּה טְרָפָה לֹא תֹאכְלוּ". המילה "בשדה" מלמדת שכל בשר שיצא מחוץ למחיצתו – נאסר מיד כטריפה ואין לו היתר עולמית. (והרחם הוא מחיצת העובר, שכל מה שבתוך המחיצה ניתן בשחיטת האם, כמו שהעזרה היא מחיצה לקרבנות)
- הגמרא מקשה ממשנתינו, שאמרה שכשהעובר החזיר את היד לבטן הוא מותר באכילה? הגמרא מתרצת שהכוונה היא, שהעובר מותר אבל היד אסורה. והגמרא ממשיכה לשאול, אם ככה למה צריך להחזיר את היד לבטן הרי העובר עצמו מותר גם ללא החזרה?
 - הגמרא מתרצת שהמשנה אמרה 'החזירו' כדי להתאים את הלשון לסיפא, ששם אע"פ שהעובר החזיר חזרה את ראשו לבטן הוא אסור כי הוא נחשב שכבר נולד.
- הגמרא מקשה שלכאורה הסיפא מיותרת, הרי את הדין של הסיפא שעובר שהוציא את הראש הוא כבר נחשב כנולד, כבר למדנו, ממשנה במסכת בכורות, שאומרת שאם עובר

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

הוציא את ראשו והחזיר אותו, הוא נחשב שנולד, ולכן התינוק השני שבא אחריו ועקף אותו עכשיו, כבר לא נחשב בכור. והגמרא מוכיחה שאין הבדל בזה בין אדם לבהמה, ואם ככה גם בסיפא אין משמעות לעובדה שהעובר החזיר את ראשו חזרה פנימה. ומאחר שגם ברישא וגם בסיפא המשנה שלנו נקטה 'החזירו', יש לזה משמעות רק אם ברישא היד שיצאה תהיה מותרת באכילה כשהיא חזרה, ואז אפשר גם לומר שבגלל הרישא המשנה אמרה 'החזירו' גם בסיפא, אחרת אין משמעות בכלל לעובדה שהעובר החזיר את היד או הראש חזרה לבטן!

- הגמרא מתרצת שברישא העובר מותר והיד אסורה, והמשמעות של החזרת היד של העובר היא, כמו **שרב נחמן בר יצחק** אומר בהמשך הסוגיא, להתיר את מקום החתך כלומר, אם היד הוחזרה לפני השחיטה, מותר לחתוך את היד האסורה בתוך הבטן ומקום החתך מותר באכילה. אבל אם היד לא הוחזרה, מקום החיבור עומד על שפת הרחם והוא לא נותר בשחיטה, הוא לא נחשב 'בתוך הבהמה', ואז צריך לחתוך עוד חתיכה דקה במקום החיבור שאסורה באכילה.
- הגמרא מנסה להקשות על **רב** מברייתא ולדייק ממנה שעובר שהחזיר את ידו ואחר כך נשחטה אמו, היד תהיה מותרת באכילה, אבל הגמרא שוב מתרצת שמדובר שהעובר מותר ולא היד. הגמרא מנסה להוכיח שההבנה שמדובר על העובר לא מסתדרת עם הסיפא של הברייתא.
- והגמרא מתרצת באופן דומה שבסיפא מדובר על מקום החתך של העובר שנאסר במקרה הזה.
- הגמרא מנסה להקשות גם מברייתא **שאבימי** הביא שאומרת שאם העובר החזיר פרסה, מותר לאכול, וגם אם החזיר שתי פרסות כלשון הפסוק שממנו לומדים שהעובר נותר בשחיטת אמו, 'וְכָל־בְּהֵמָה מִפְּרֶסֶת פְּרֶסֶה וְנִסְעַת נִסְעָה שְׁתֵּי פְּרֶסוֹת...בְּבִהְמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ', שלכאורה משמע שאם העובר החזיר פנימה פרסה אחת או שתיים, מה שהוא החזיר מותר באכילה, ושוב קשה על **רב** שאמר שזה אסור!
- הגמרא מתרצת שגם כאן הלימוד בא להתיר רק את מקום החתך של הפרסה, אלא שקשה למה צריך כפילות גם בפרסה וגם בפרסות, לכן הגמרא מוסיפה שזה בא לרבות גם "עובר קלוט" (בעל פרסה לא סדוקה) שנמצא במעי פרה, שהוא מותר בשחיטתה לכל הדעות (אפילו לשיטת **רבי שמעון** שאוסר קלוט שנולד באופן רגיל) ובמקרה הזה של קלוט הברייתא אמרה 'החזיר', למרות שאין בזה צורך.
- **עולא** חולק בשם **רבי יוחנן** על **רב** וגם על **שמואל** ופסק שהאבר שיצא והוחזר – מותר באכילה.
- והוא מסביר את דעת **רבי יוחנן** שכל הדברים שיצאו ממחיצתם היו בהתחלה בכלל איסור "בשר בשדה טרפה".
- אבל מכיוון שהתורה אמרה באופן מפורש ולכאורה מיותר, לגבי בשר חטאת של שעיר ראש חודש ביום השמיני למילואים, שאם יצא חוץ לעזרה הוא נאסר בשריפה ולא חוזר להיתרו, (ולכן משה קצף מדוע לא אכלו את השעיר הרי הוא לא יצא חוץ למחיצתו?), זה מלמד שדווקא בחטאת לא מועילה חזרה, אבל בשאר הדברים ובכללם אבר של עובר שיצא – אם חזרו לפני השחיטה, הם מותרים.
- הגמרא מקשה על **עולא** מברייתא מפורשת שדורשת את המילה "טרפה" שכמו שטרפה אין לה היתר אחרי שנטרפה, ככה בשר שיצא חוץ למחיצתו – שוב אין לו היתר לעולם,

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
אפילו חזר פנימה בשונה ממעשר שני וביכורים, וכתוצאה מהקושיא הזו שיטתו של **עולא**
נדחתה.

3. האם יש מקרה שבו איברים של עובר שיצאו לפני השחיטה, יאסרו את כל העובר שבפנים?

"יש לידה לאיברים"

- בארץ ישראל היו שונים את המחלוקת בין **רב לרבי יוחנן**, בלשון הזו: **רב** אמר "יש לידה לאיברים", ו**רבי יוחנן** אמר "אין לידה לאיברים". שזה לכאורה אותה מחלוקת כי אם ה'איבר נולד', חזרה לא תועיל להתירו.
 - **הנפקא מינה בין הלשונות היא:** אם יצא רוב האבר החוצה והמיעוט נשאר בפנים: לפי הלשון הבבלי ("אבר עצמו אסור") – רק החלק שיצא פיזית נאסר, והחלק שנשאר בפנים מותר. אבל לפי לשון ארץ ישראל ("יש לידה לאיברים") – יציאת רוב האבר נחשבת כלידת האבר כולו, ולכן גם המיעוט שנשאר בפנים נאסר באכילה.
 - והגמרא מביאה שני ספקות בנושא הזה:
 - **ספק א':** לדעה שאין לידה לאיברים אם העובר הוציא יד אחת והחזירה, ואז הוציא יד שנייה והחזירה, וכך הלאה, עד שסכום האיברים שהוציא והחזיר מצטבר לרוב גופו – האם מחשיבים את זה כיציאת רוב העובר והוא נאסר כילוד? או אולי אומרים שמכיוון שהחזיר את האיבר הוא חזר לקדמותו ואין כאן הצטברות לרוב?
 - **ספק ב':** אם נפשוט שבאיברים מוחזרים אין הצטברות: מה הדין אם הוציא יד אחת וחתכו אותה, ואז הוציא יד שנייה וחתכו אותה, עד שסכום החלקים שנחתכו מצטבר לרוב העובר – האם כאן (שאין אפשרות להחזיר) אומרים שיצא רובו והעובר שבפנים נאסר? או אולי נדרש שיציאת רוב העובר תתבצע **בבת אחת** כדי להגדירו כילוד?
- והגמרא תמשיך לדון בשאלות האלו בדף הבא.